

קַעֲקוּעִים לַדְמוֹתֵנוּ

ההלכה היהודית אוסרת לחרוט כתובות קעקע על עור הגוף, כנאמר בוויקרא יט, כח: "וְשָׂרֵט לְנַפְשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבָשָׂרְכֶם וּכְתַבְתֶּם קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם."

על אף האיסור עליו ביהדות ותדמיתו בעבר כסממן של תרבות שוליים, נהפך הקעקוע במרוצת השנים למראה שגרתי ברחוב הישראלי החילוני. בתוך ערב רב של איורים, סמלים ומילים שאנשים בוחרים לחרוט על עורם, אפשר לזהות כמה קווים בולטים שמשרטטים תמונת מצב חברתית-תרבותית מרתקת

מאת: אוריאנה שפי

אנשים בכל הגילים ומכל שכבות החברה בוחרים להתקעקע. הקעקועים שונים זה מזה, וכך גם הסיבות שמביאות את בעליהם אל המקעקע. הקעקוע נתפס כאמצעי לביטוי עצמי ולבידול מ"העדר". רבים בוחרים קעקוע ללא מחשבה יתרה, מתוך דחף בלתי נשלט, בעוד אחרים מתכננים אותו בקפידה. כך או כך, הנחיות של הקעקוע הופכת אותו להרבה יותר מאביזר אופנה.

הכול הולך

"פעמים רבות ילדים שולחים את ההורים שלהם להתקעקע", אומר שי דאודי, פירסר

ותיק ובעל מכון סו קעקועים בתל אביב. "טרנד הקעקועים התחזק מאוד בעשור האחרון ונהפך לנחלתו של כל העולם. אם בעבר רק פריקים או קיצוניים היו מתקעקעים, היום כולם עושים את זה". משנת 2013 מפיק דאודי את כנס הקעקועים הישראלי - אירוע שנתי המושך אליו אלפי מבקרים. הכנס, שהתקיים עד כה במועדון האומן 17 בתל אביב, גדל מדי שנה באופן משמעותי. בשנה שעברה השתתפו בו נציגים מכ-50 מכוני קעקועים ישראלים ועוד כ-15 אמני קעקועים מחוץ לארץ. בסתיו 2016 מתכנן דאודי להכפיל את כמות המקעקעים שישתתפו בכנס, ולכן הוחלט

להעבירו לגני התערוכה בתל אביב. "גם אנשים בני 50-60 מרשים לעצמם לעשות קעקועים", מספר דאודי. "הקעקועים גם נעשו גדולים יותר - זה כבר לא רק פרפר קטן על הכתף. גם במקומות עבודה כבר פחות מתייחסים לזה".

מהם הקעקועים הנפוצים היום?

"כמעט כל סוגי הקעקועים. ככל שזה נהפך למקובל יותר, כך גדלות האפשרויות. כמה מהסגנונות הבולטים הם Dotwork (טכניקת קעקוע בנקודות קטנות - אֶש), הגיאומטרי Watercolor (התוצאה מזכירה ציור בצבעי מים - אֶש). בדרך כלל אנשים יודעים מה הם רוצים לקעקע. יש שבוחרים באיורים של אמנים שהם

אלה שצופים בהם ואינם עושים דבר".
 "איני מאלה שמתכננים קעקועים", היא מספרת. "אצלי זה אימפולסיבי מאוד - אני מחליטה ועושה. את הקעקוע הראשון שלי עשיתי בגיל 14. בהתחלה הקעקועים לא היו קשורים לאקטיביזם, אבל בשנים האחרונות ההתקעקות השתלבה בעשייה שלי וקיבלה משמעות עמוקה ורצינית. אני חושבת שזו אמנות, ושגוף מקועקע נראה יפה. פעם חשבתי שאני מתקעקעת כדי שיראו וישימו לב, אבל היום זה לא נראה לי נכון מכיוון שאני מתקעקעת גם במקומות שאף אחד לא רואה".
 כמה מהקעקועים של גלבוץ נעשו באירועים פומביים. אחד מהם היה אירוע התקעקות המוני של תנועת 269 בתחילת דרכה, שהיא סייעה בארגון. חלק עיקרי בפעילותה של התנועה האקטיביסטית, שהוקמה בישראל ב-2012 ונהפכה לתנועה בינלאומית, הוא ארגון אירועים פומביים שבהם הפעילים צורבים או מקעקעים על גופם את הספרות 269 לאות הזדהות עם בעלי החיים שנשחטים מדי יום לצורכי מאכל. באחרונה שיתפה פעולה גלבוץ עם מכון הקעקועים של דאודי, שהציע "קעקועים טבעוניים" מדיו טבעוני בעיצוב מיוחד,

שילי בהכרח, אלא חלק מהחיים. יש לקעקוע היכולת להפיק מוכאב יצירה. הקעקועים מחברים אותי למקום הזה אצלי ולכוחות הפנימיים שיש בי. זה כמו ללבוש את האמונות שלי על הגוף שלי".

אחוות החיות

רבות נכתב ונאמר על הפופולריות ההולכת וגוברת של הצמחונות והטבעונות בישראל. סביב האקטיביזם הטבעוני התפתחה תת-תרבות ייחודית של קעקועים. טבעונים רבים ופעילים למען זכויות בעלי החיים בוחרים לקעקע סיסמאות, איורים וסמלים המשקפים את תפיסת עולמם, ועושים זאת באירועי התקעקות המוניים ובמכוני קעקועים סטנדרטיים.
טל גלבוץ, 37, ממובילות המאבק למען זכויות בעלי החיים בישראל וזכת העונה השישית של תוכנית הריאליטי "האח הגדול", ידועה גם בזכות הקעקועים הרבים המעטרים חלקים שונים בגופה, בהם הכיתובים "Justice", "Vegan" ו-"Total Liberation". על שכמה מקועקעת גם אמרה ידועה של **אלברט איינשטיין**, בתרגום לעברית: "העולם לא יושמד על ידי אלה שעושים רע, אלא על ידי

אוהבים, אחרים מגיעים עם תמונה של קעקוע שהם ראו באינטרנט ויש שמבקשים לקעקע טקסטים או סמלים. אנשים עדיין מקעקעים פיות ואת השמות של הילדים שלהם. קעקועים נפוצים היום הרבה יותר מפירסינג מכיוון שהם אמנותיים יותר ונשארים לתמיד. אני חושב שהיום המשמעות של הקעקוע חשובה פחות ממה שהייתה פעם. אנשים מתקעקעים בגלל האסתטיקה ופחות מתוך צורך לומר משהו".
 "קעקוע הוא סוג של קמע, משהו שמזכיר לך מאיפה באת", מספר **שירן מאור**, 29. "קעקועים ממכרים. יש משהו מדהים בהתחייבות למשהו לכל החיים. אני לא עושה את הקעקועים שלי כדי שהחברה תראה אותם - עשיתי קעקועים במקומות שאני יכול להסתיר. זהו תהליך פנימי ורוחני בשבילי. קעקוע היום אינו דבר חריג - גם במקומות עבודה רשמיים לרבים יש קעקוע מתחת לחולצות המכופתרות".
שיר לוי, 27, בעלת בלוג יוטיוב לתזונה נכונה, לחיים בריאים ולהשראה, מספרת כי כל קעקוע אצלה מציין תקופה שעברה בחיים. "יש משהו מעצים בכאב הפיזי, בדיעה שאתה בוחר בו ושהוא אינו דבר

צילום: שאטרסטוק, א.ס.אם קריאייטיב

שי דאודי: "בדרך כלל אנשים יודעים מה הם רוצים לקעקע. יש שבוחרים באיורים של אמנים שהם אוהבים, אחרים מגיעים עם תמונה של קעקוע שהם ראו באינטרנט ויש שמבקשים לקעקע טקסטים או סמלים. אנשים עדיין מקעקעים פיות ואת השמות של הילדים שלהם. קעקועים נפוצים היום הרבה יותר מפירסינג מכיוון שהם אמנותיים יותר ונשארים לתמיד"

שירן מאור: "קעקוע הוא סוג של קמע, משהו שמזכיר לך מאיפה באת. קעקועים ממכרים. יש משהו מדהים בהתחייבות למשהו לכל החיים. זהו תהליך פנימי ורוחני בשבילי"; שיר לוי: "יש משהו מעצים בכאב הפיזי, בידעה שאתה בוחר בו ושהוא אינו דבר שלילי בהכרח, אלא חלק מהחיים. יש לקעקוע היכולת להפיק מהכאב יצירה. הקעקועים מחברים אותי למקום הזה אצלי ולכוחות הפנימיים שיש בי"

למשל איור של חיה הבורחת מכלוב. חלק מההכנסות נתרם להרצאתה "קירות שקופים" העוסקת במתרחש בתעשיית המזון מן החי. "הקעקועים האלה הם בגדר אמירה - שאני כאן כדי לספר את הסיפור של הקורבנות", היא מוסיפה. "קעקועים מושכים תשומת לב. אנשים מסתכלים עליהם וזה תמיד פותח שיחה. המשמעות של הקעקועים עמוקה, והדברים חקוקים בלבי וגם בעוריי."

קמע רוחני

באוקטובר 2016 תיפתח במוזיאון ארץ ישראל בתל אביב תערוכה מיוחדת בנושא ההיסטוריה של הקעקועים, קעקועים בישראל ומגמות עכשוויות בתחום הקעקועים. אוצרת התערוכה היא **יסמין ברגנר**, אמנית בוגרת בצלאל, מטפלת באמנות, מקעקעת וחוקרת של תרבות הקעקועים. היא מקעקעת בביתה שבשכונת פלורנטין בתל אביב ומגדירה את עצמה "מקעקעת קהילתית". ברגנר נחשפה לראשונה לתרבויות קעקועים ולמקעקעים נודדים בטיול בהודו. היא מתמחה בקעקועים בסגנון שבטי ברוח הגיאומטריה המקודשת - שפה של תבניות גלומות בכל דבר הקיים

וסגנון שלהן. "במערב יש בורות רבה ביחס לקעקועים שבטיים ולתרבויות קעקוע שבטיות, מכיוון שהקעקוע נחשב לאמנות נחותה ומשוך לתרבויות שוליים, לזונות, למלחים, לאסירים ולבעלי נטייה פלילית. ההיסטוריה במערב מראה שהקעקועים היו אמצעי דיכוי. הנאצים לא היו הראשונים לקעקע בני אדם. עשו את זה כבר במסופוטמיה, שם סימנו עבדים כמו רכוש. בתרבויות לא מערביות, לעומת זאת, הקעקוע תמיד היה חלק מטקסי מעבר וחניכה בתקופות מכוונות בחיי האנשים, סמל סטטוס או דרך לקבל

בעולם כגון צורות ביולוגיות טבעיות, גוף האדם, מבנה הגלקסיות ועוד. קירות הסלון שלה מכוסים באיורים גיאומטריים ובסקיצות של קעקועים בסגנון שבטי, רובם ככולם בצבע שחור בלבד. "קעקועים שמבוססים על הגיאומטריה המקודשת הם אחד הז'אנרים שמתפתחים עכשיו באמנות הקעקוע. יש משהו עמוק ומשמעותי בקעקוע הדוגמאות והתבניות האלה, מכיוון שאנחנו עשויים מהן. הקעקוע השבטי מתבסס על הצורות האלה, שמגיעות מההתבוננות של האדם הילידי בטבע ונהפכות לאמנות על הגוף דרך הפשטה

להיכרות עמו. אנחנו בודקים יחד מה גרם לו לרצות לעשות קעקוע בנקודה זו בחיים. אני אומרת לו שהקעקוע שיעשה הוא קמע שילווה אותו כל החיים, ושכדאי שיבחר משהו שהוא מעצים מאוד בשבילו. יש לי הרבה ספרים שאני שואבת מהם השראה. אני אוהבת לקחת דוגמה עתיקה, להחיות אותה מחדש ולהפוך אותה לשלי".

יהודי עם קעקוע

יש הרואים בבחירתו של אדם יהודי להתקעקע מעשה של התרסה. שומרי מסורת נרתעים מקעקועים בגלל האיסור בתורה, ואולי גם בגלל המיתוס שלפיו אנשים עם קעקועים אינם נקברים בבית קברות יהודי.

"יש לישראלים פחות אומץ בהשוואה למתקעקעים בחוץ לארץ", אומר דאודי. "הם אינם נועזים מספיק. עם זאת, ישראלים רבים מתקעקעים היום ואפשר לראות גם כאלה עם עבודות גב, שגבם כולו מקועקע. זה קשור לכך שישראל היא מדינת דת. יכול להיות שהקעקועים מבטאים תגובת נגד. זה לא נאמר במפורש, אבל קעקוע הוא מעין אמירה נגד הדת היהודית, מכיוון שלפי הדת אסור להתקעקע. אבא שלי דתי ואינו מתערב במה שאני עושה. במשך השנים הוא למד להשלים עם העובדה שאיני הולך בדרך שלו".

"כל הדתות המונותאיסטיות המאורגנות דוחות קעקועים מכיוון שהן רוצות לבדל את עצמן מהפגניזם", מסבירה ברנה. "התקעקעות היא סוג של פולחן אישי, וקשה יותר לשלוט באנשים שעושים פולחן אישי ושיש להם דיאלוג משלהם עם אלוהים. הדתות המונותאיסטיות מנסות לשלוט בהמונים, ולכן כשהתמסדו הן התחילו לשלול את מעשה ההתקעקעות. יש גם יוצאים מן הכלל - אפשר לראות הרבה מאמות מוסלמיות שיש להן קעקועי ידיים ופנים, ויש גם קעקוע צלייני נוצרי. מקובל להניח שהיהדות אוסרת קעקועים עקב האיסור בספר ויקרא, אבל למעשה התקיימה תרבות קעקועים עממית בקרב יהודים בתקופת המקרא והיו פסקי הלכה שהתירו קעקועים מסוימים".

מהי תחושתך לגבי קעקוע

מחובר ולכל דבר שאנחנו עושים יש השפעה, ותפיסת הזמן כנחצי או כמחזורי, לעומת תפיסת הזמן הלינארית שקיימת בתרבות המערבית, תפיסה היסטורית שלפיה דבר מוביל לדבר באופן שרירותי. אנשים שרוצים לעשות עבודה התפתחותית יכולים לאמץ את הערך הבסיסי של כבוד לכדור הארץ, לאדם ולטבע ולבטא את הייחודיות שלהם ואת הזהות האישית שלהם באמצעות קעקוע שיביע את הערך הזה. אני קוראת לזה 'ניאר־שבטיות'. היום אנשים מחפשים משמעויות חדשות ודרכים חדשות להגדיר את עצמם ולהבין מהו השבט שלהם באמת ומיהם חבריהם לדרך. זוהי שבטיות שאינה גיאוגרפית בהכרח".

איזה תהליך עוברים המתקעקעים שמוגעים אלייך?

"כאן המקצוע שלי כמטפלת באמנות נהפך לכלי שבעזרתו אני יכולה ליצור ברית או קשר אינטימי עם אדם. המתקעקע מגיע אליי לפגישת סקיצה נפרדת, המוקדשת

עוצמה רוחנית". ברגנר מספרת כי השבטיות שהכי משכה אותה היא זו של אוקיאניה, המורכבת מפולינזיה - קבוצת איים עצומה באוקיינוס השקט לרבות הוואי, טהיטי וניו זילנד - ומאוסטרליה, אינדונזיה, מיקרונזיה והפיליפינים. "הקעקוע השבטי הוא כמו מדים של קבוצת כדורגל. הסמלים שכל שבט משתמש בהם מייצגים את האבות והאימהות הקדמונים שלו, את הרוחות המיטיבות שלו ואת תפיסת עולמו הרוחנית הרחבה. יש להם סוג של בלעדיות על סמלים מסוימים כדי שיהיה אפשר להבדיל בין השבטים. יש מקומות שבהם תרבויות שבטיות נהרסו ותרבויות קעקוע נמחקו עקב תהליכי גלובליזציה וקולוניאליזם".

איזו משמעות קיימת אצלנו לקעקוע שבטי?

"יש המון דברים שאנחנו יכולים ללמוד מתרבויות שבטיות - למשל, התפיסה ההוליסטית של היקום, שלפיה הכול

עם חרטות

אסא פז הוא אברך בכלל בשכונת מאה שערים בירושלים. לפני שחזר בתשובה, הוא הספיק לעשות שירות צבאי ביחידה קרבית, לטייל באמריקה הדרומית ולהשלים תואר ראשון בתקשורת. מהטיול הגדול הוא חזר עם קעקוע קטן. כשהתחיל ללמוד בישיבה הוא עבר טיפולים יקרים להסרת הקעקוע. לאחר שלמד שלרבים מחבריו יש בעיה דומה לשלו, החליט לפתוח גמ"ח להסרת קעקועים, הפועל באישור משרד הבריאות.

"רציתי לעשות גם משהו מצד החסד. בדקתי באינטרנט וניסיתי להבין כיצד מסירים קעקועים. המטרה הייתה להוזיל עלויות. בהתחלה הייתה לנו מכונה פשוטה, והיום אנחנו מטפלים באמצעות המכונה המובילה בארץ. גם אשתי הצטרפה לגמ"ח והיא מטפלת בנשים שרוצות להסיר קעקועים. מגיעים אלינו בעלי תשובה מכל הארץ, ואנחנו מטפלים בהם במחירים סמליים. לעתים מגיעים גם חילונים שרוצים להסיר קעקוע מכיוון שהוא מכוער בעיניהם או משום שהגיעו לגיל מבוגר והוא מפריע להם.

"הסרת קעקועים היא מצווה, אבל אינה חובה הלכתית. מצד הפשט לא חייבים להסיר, אבל בקבלה הקעקוע נחשב לירידה בדרגה מבחינה רוחנית ולכן לאנשים חשוב להסירו. הקבלה מדברת על ארבע מדרגות רוחניות - דומם, צומח, חי ומדבר. הקעקוע מוריד את האדם מדרגת מדבר לדרגת חי, כמו הופך אותו לבהמה. קעקוע מסמל את החיים הקודמים שאלה שמגיעים אלינו רוצים למחוק. הם רוצים להיפטר מהעוונות באמצעות הסרת הקעקוע. יש מי שאינם יכולים לסבול את הקעקוע שעל גופם והסרתו היא אושר אדיר לדידם. הם צריכים לעבור תהליך ארוך עד שהעור נקי מסימנים".

יסמין ברגנר: "יש המון דברים שאנחנו יכולים ללמוד מתרבויות שבטיות - למשל, תפיסת הזמן כנצחי או כמחזורי או התפיסה ההוליסטית של היקום ולפיה הכול מחובר ולכל דבר שאנחנו עושים יש השפעה. אנשים שרוצים לעשות עבודה התפתחותית יכולים לאמץ את הערך הבסיסי של כבוד לכדור הארץ, לאדם ולטבע ולבטא את הזהות האישית שלהם באמצעות קעקוע שיביע את הערך הזה"

דאודי נתקל באנשים שמבקשים לקעקע מספר של ניצול אושוויץ כמה פעמים במהלך עבודתו במכוני קעקועים. "בדרך כלל אני מנסה לשכנע אותם לעשות משהו אחר מכיוון שזה צורם לי", הוא אומר. "זה קיצוני בעיניי. הייתה פעם אחת שבה הצלחתי לשכנע מישהו לקעקע את החתימה של סבא שלו על היד במקום המספר. ניסיתי לחשוב איתו על דרך אחרת להנציח את הסב ובסופו של דבר הוא היה ממש מבסוט".

הקעקוע אינו חודר את מעטפת העור, ובכל זאת יש לו יכולת מיוחדת לחבר בין גוף לנפש, בין אדם לרעהו ובין הפרט לתרבות שבה הוא מתקיים. אם בעבר נחשבו הקעקועים לביטוי של מרדנות ושל נון-קונפורמיזם, הרי שהיום הם מייצגים יותר מכול את חופש הבחירה שלנו. באמצעותם אדם יכול ליטול בעלות על גופו ולהפוך אותו למקדש, לבד ציור או לשלט חוצות פרטי.

תאונה קשה. הוא החליט שהוא רוצה לעשות קעקוע כזה כשהיה מאושפז בבית חולים, אבל פחד לשאול את סבא. אחרי כמה שנים, כשדיבר עם סבא, התגובה הייתה חיובית. סבא רצה שישמעו את הסיפור שלו, שהוא לא יישכח.

"רציתי לעשות את זה בעצמי במשך הרבה זמן. הייתי ילדה, אבל כבר היה לי קעקוע אחד. חשבתי על זה הרבה כי יש לזה הרבה השלכות. בסופו של דבר הגעתי להחלטה שאני עושה את זה והייתי שלמה מאוד עמה. אימא שלי קעקעה את המספר אחריי."

"יש בזה מחויבות. תמיד שואלים אותי שאלות כשרואים את המספר על הזרוע, זה מתבקש לשאול. זה קורה בדרך כלל בקיץ, כשהזרוע חשופה. אני שמחה ומאושרת שיש לי הזדמנות לדבר עליו. הייתי קשורה מאוד לסבא שלי לפני שנפטרה, הוא היה גיבור והערצתי אותו. רוב התגובות שאני מקבלת חיוביות, אבל יש גם תגובות שליליות ואפילו קשות. למזלי, אני יודעת להתמודד עם המבקרים."

סמלים דתיים?

"אני לא נגד זה", משיבה ברגנר. "עם זאת, איני חושבת שנוכח לקרוא לזה קעקוע דתי. הדתות תמיד לקחו משהו מהגיאומטריה המקודשת, ששייכת לכולם. הנצרות לקחה בעלות על הצלב והיהדות - על המגן דוד. להבדיל אלף אלפי הבדלות, היטלר לקח בעלות על צלב הקרס. כל אלה צורות חשובות מאוד וחפות מפשע, ואנחנו שופטים אותן לטוב או לרע לפי ההקשר שנכפה עליהן."

עדות לשואה

המספר המקועקע על הזרוע, סמל ההיכר של אושוויץ ואחד הסמלים הבולטים של השואה, נהפך לעדות אילמת לסבל ולהשפלה שעברו הניצולים. עם עלייתם ארצה, ביקשו חלק גדול מניצולי השואה להסיר את המספרים וחלקם אף עשו זאת. בשנים האחרונות התפתחה תופעה יוצאת דופן, שזכתה לסיקור תקשורתי בארץ ובעולם, של צאצאים לניצולי שואה הבוחרים לקעקע על זרועותיהם את המספר של הניצולים לאות זיכרון. **אלי סגיר-לוי**, 25, בחרה כבר בגיל 17 לקעקע את המספר של סבה על הזרוע. גם אמה, אחיה הגדול, דודה ואחד מבני דודיה קעקעו את המספר. "שמעתי את הרעיון הזה בפעם הראשונה כשאחי עבר